

Универзална декларација УНЕСКО-а о културној разноликости

Генерална конференција Организације Уједињених нација за образовање, науку и културу која се састала у Паризу 2. новембра 2001. године на свом 31. засједању,

Посвећена пуној имплементацији људских права и основних слобода проглашених Универзалном декларацијом о људским правима и другим универзално прихваћеним правним инструментима, као што су два Међународна споразума из 1966. године која се односе на грађанска и политичка права, као и на економска, социјална и културна права;

Подсјећајући да преамбула Устава УНЕСКО-а потврђује да „Људско достојанство захтијева ширење културе и образовања с циљем правде, слободе и мира. То је света дужност свих народа да је испуне у духу узајамног помагања“;

Даље подсјећајући на члан 1. Устава, којим се, између осталог, УНЕСКО овлашћује за предлагање „међународних споразума неопходних за промовисање слободног протока идеја у ријечи и слици“;

Позивајући се на одредбе које се односе на културну разноликост и уживање културних права у међународним инструментима усвојеним од стране УНЕСКО-а¹;

Поновно потврђујући да култура представља специфични сет духовних, интелектуалних и емоционалних карактеристика друштва или друштвене групе, те да поред умјетности и књижевности, обухваћа и животни стил, начине заједничког живљења, вриједносне системе, традиције и вјеровања²;

---

¹ Између осталог, посебно се издвајају: Фирентински уговор из 1950. године и његов протокол из Најробија из 1976. године, Универзална Конвенција о ауторским правима из 1952. године, Декларација о принципима међународне културне сарадње из 1966. године, Конвенција за забрану и спречавање незаконитог увоза, извоза и преноса својине културних добара из 1970. године, Конвенција о заштити свјетске културне и природне баштине из 1972. године, Декларација о раси и расним предрасудама из 1978. године, Препоруке у вези статуса умјетника из 1980. године и Препоруке за очување традиционалне културе и фолклора из 1989. године.

² Ова дефиниција је у складу са закључцима Свјетске конференције о културним политикама (MONDIACULT, Мексико Сити, 1982), Свјетске комисије о култури и развоју (Our Creative Diversity, 1995) и Међувладине конференције о културним политикама за развој (Штокхолм, 1998)

Примјећујући да се култура налази у средишту савремене дебате о идентитету, друштвеној кохезији и развоју економије засноване на знању;

Потврђујући да су поштовање разноликости култура, толеранција, дијалог и сарадња у духу међусобног повјерења и разумијевања, најбоља гаранција међународног мира и безбиједности;

Тежећи ка већој солидарности на бази признавања културне разноликости, свијести о јединству човјечанства и развијању интеркултуралне размјене;

Сматрајући да иако процес глобализације, олакшан брзим развојем нових информационо-комуникационих технологија представља изазов за културну разноликост, он такође ствара и услове за обнову дијалога између култура и цивилизација;

Увиђајући да специфичан мандат повјерен УНЕСКО-у у окриљу Уједињених нација обезбјеђује очување и промоцију плодноне разноликости култура;

Проглашава сљедеће принципе и усваја ову Декларацију:

ИДЕНТИТЕТ, РАЗНОЛИКОСТ И ПЛУРАЛИЗАМ

Члан 1-Културна разноликост: заједничко наслеђе човјечанства

Култура поприма различите облике кроз вријеме и простор. Ова разноликост се испољава кроз оригиналност и плурализам индентитета карактеристичних за групе и друштва која чине човјечанство. Као извор размјена, иновација и креативности, разноликост култура је за људски род исто тако неопходна као што је природна разноликост за природу. У том смислу, она представља заједничко наслеђе човјечанства и треба да буде призната и афирмисана за добро садашњих и будућих генерација.

Члан 2 – Од културне разноликости до културног плурализма

У нашим све разноликијим друштвима, неопходно је обезбиједити складну интеракцију између појединаца и група са различитим, промијењивим и динамичним културним индентитетом и њихове воље да живе заједно. Политике које фаворизују укључивање и ангажовање свих грађана, гарант су друштвене кохезије, виталности грађанског друштва и мира. Тако дефинисан, културни плурализам представља политички израз реалности културне разноликости. Као нераскидиви дио једног демократског окружења културни плурализам доприноси културним размјенама и развоју креативних потенцијала који одржавају јавни живот.

Члан 3 – Културна разноликост као фактор развоја

Културна разноликост проширује свакоме могућност избора: она је један од коријена развоја, не само у смислу економског раста већ и у задовољавајућем интелектуалном, емотивном, моралном и духовном погледу.

КУЛТУРНА РАЗНОЛИКОСТ И ЉУДСКА ПРАВА

Члан 4 – Људска права као гарант културне разноликости

Одбрана културне разноликости је етички императив, неодвојив од поштовања достојанства човјека. Она налаже залагање за права човјека и његове основне слободе, нарочито када се ради о националним мањинама и аутохтоним народима. Нико не може да злоупотреби културну разноликост да би остварио права човјека која су већ загарантована међународним правом, нити пак да их ограничи.

Члан 5 – Културна права, повољни амбијент за културну разноликост
Културна права представљају саставни дио људских права која су универзална, недјелива и међусобно зависна. Развој креативне разноликости захтијева пуну реализацију културних права, онаквих како су дефинисана чланом 27. Универзалне декларације о људским правима и у члановима 13. и 15. Међународних споразума о економским, друштвеним и културним правима. Свака особа дакле има право да исказа своје мишљење, да ствара и пласира своја дјела на језику по сопственом избору и посебно на свом матерњем језику; свако има права на квалитетно образовање и обуку која у потпуности поштује културни идентитет појединца; свако има право да учествује у културном животу по свом избору као и да развије своје властите културне активности у границама људских права и основних слобода.

Члан 6 – Ка културној разноликости која је доступна свима

Обезбјеђујући слободан проток идеја путем ријечи и слике, треба се постарати да све културе дођу до изражаја и да их други упознају. Слобода изражавања, плурализам медија, вишејезичност, подједнаке могућности приступа умјетности и научном и техничком знању, укључујући и његове дигиталне форме, као и могућност да све културе имају приступ средствима изражавања и ширења, гаранти су културне разноликости.

КУЛТУРНА РАЗНОЛИКОСТ И КРЕАТИВНОСТ

Члан 7 – Културно наслијеђе, извор креативности

Свака креативност потиче из културних традиција, али се шири у контакту са другим културама. Зато културно наслијеђе у свим облицима, треба да се сачува, да му се да значај и да се пренесе на будуће генерације у својству свједочења о искуству и људским стремљењима, а како би се његовала креативност у свој својој разноликости и развијао прави дијалог између култура.

Члан 8 – Културна добра и услуге: посебна врста роба

У складу са садашњим економским и технолошким промјенама које отварају широке могућности за стваралаштво и иновације, посебна пажња треба да се обрати на разноликост креативне понуде, на признавање ауторских и умјетничких права као и на специфичност културних добара и услуга, које, с обзиром да представљају носиоце идентитета, вриједности и значења, не треба да се третирају као обична врста потрошне робе.

Члан 9 – Културне политике, катализатор креативности

Омогућујући слободан проток идеја и дјела, културне политике морају да створе повољне услове за стварање и дифузију различитих културних добара и услуга кроз сектор културних индустрија које имају могућности да их афирмишу на локалном и свјетском нивоу. На свакој држави је, да у складу са међународним обавезама, дефинише своју културну политику и да је реализује на начин који сматра

најприкладнијим, било да се ради о оперативној подршци или о одговарајућој законској регулативи.

КУЛТУРНА РАЗНОЛИКОСТ И МЕЂУНАРОДНА СОЛИДАРНОСТ

Члан 10 – Јачање капацитета за креативност и ширење на глобалном нивоу

С обзиром на садашњу неусклађеност протока културних добара на глобалном нивоу, неопходно је појачати сарадњу и међународну солидарност с циљем омогућавања да све земље, посебно земље у развоју и у транзицији, развију културне институције које би биле стабилне и репрезентативне на националном и међународном нивоу.

Члан 11 – Развијање партнерстава између јавног и приватног сектора и цивилног друштва

Само тржиште не може да гарантује очување и промоцију културне разноликости која је кључна за одрживи развој човјечанства. У том смислу треба реафирмисати главну улогу општих политика у партнерству са приватним сектором и цивилним друштвом.

Члан 12 – Улога УНЕСКО-а

УНЕСКО је у складу са својим мандатом и функцијом надлежан да:

- (а) усвојене принципе ове Декларације укључи у развојне стратегије осмишљене у различитим међувладиним тијелима,
- (б) служи као референтна тачка и форум у оквиру којег државе, међународне владине и невладине организације, цивилно друштво и приватни сектор могу заједнички разрађивати концепте, циљеве и политике у корист културне разноликости,
- (ц) настави рад на постављању стандарда, подизању свијести и изградњи капацитета у областима у складу са овом Декларацијом и према својим надлежностима,
- (д) олакша имплементацију Акционог плана чије су главне смјернице преузете из ове Декларације.

Анекс II Основне смјернице Акционог плана за имплементацију УНЕСКО Универзалне декларације о културној разноликости

Државе чланице се обавезују да ће предузети одговарајуће кораке с циљем шире дистрибуције УНЕСКО Универзалне декларације о културној разноликости и да ће подстицати њено провођење, посебно у смислу постизања сљедећих циљева:

1. Продубљавање међународне дебате о питањима у вези са културном разноликошћу, посебно у односу на њен развој и израду политика како на националном тако и на међународном нивоу; унапређење дужног уважавања савјетодавних међународних правних инструментата који се тичу културне разноликости.
2. Унапређење дефиниција принципа, стандарда и пракси, на националном и међународном нивоу, као и модалитета подизања свијести и облика сарадње који на најбољи начин доприносе промоцији културне разноликости.
3. Његовање размјене знања и најбољих пракси културног плурализма с аспекта олакшања инклузије и учешћа појединаца и група различитог културног поријекла у мултикултуралним друштвима.
4. Даљи напредак разумијевања и образлагања садржаја културних права као неодвојивог дијела људских права.
5. Очување језичке баштине човјечанства и давање подршке изражавању, креацији и ширењу највећем могућем броју језика.

6. Подстицање језичке разноликости – уз поштовање матерњег језика – на свим нивоима образовања, гдје год је то могуће, и његовање праксе учења неколико страних језика од ране животне доби.
7. Промовисање позитивних вриједности културне разноликости путем образовања и побољшање израде наставног плана и програма и едукације наставника у те сврхе.
8. Укључивање традиционалне педагогије у образовне процесе с аспекта очувања и пуне употребе културно подесних метода комуникације и преноса знања.
9. Подстицање „информатичке писмености“ и обезбјеђивање већег утицаја нових информационих и комуникационих технологија, што би требало бити схваћено и као образовна дисциплина и као педагошка метода способна да појача дјелотворност образовних услуга.
10. Промоција језичке разноликости у сајбер простору и подстицање универзалног приступа свим информацијама из јавног домена на глобалној мрежи.
11. Супротстављање информатичкој подијељености, у блиској сарадњи са релевантним организацијама из УН система, на начин да се јача приступ земаља у развоју новим технологијама тако што ће им се помоћи да овладају информационим технологијама путем олакшавања дистрибуције аутохтоних културних производа и омогућавањем приступа тих земаља доступним образовним, културним и научним информатичким ресурсима широм свијета.
12. Подстицање продукције, очувања и ширења различитих садржаја у медијским и глобалним мрежама и, у ту сврху, промовисање улоге јавних радио-телевизијских сервиса у развоју аудиовизуелних продукција доброг квалитета, нарочито путем успостављања кооперативних механизма ради олакшања њихове дистрибуције.
13. Израда политика и стратегија за очување и јачање културне и природне баштине, нарочито усмене и нематеријалне културне баштине, и борба против незаконите трговине културним добрима и услугама.
14. Поштовање и заштите традиционалног знања, нарочито аутохтоних народа; признавање доприноса традиционалног знања, посебно с аспекта заштите животне средине и управљања природним ресурсима, и његовање синергија између модерне науке и локалног знања.
15. Његовање мобилности стваралаца, умјетника, истраживача, научника и интелектуалаца и развој међународних истраживачких програма и партнерстава, с циљем очувања и јачања креативних капацитета земаља у развоју и транзицији.
16. Обезбјеђивање заштите ауторских и везаних права у интересу развоја савремене креативности и правичне надокнаде за креативни рад, уз – у исто вријеме – задржавања права јавности на приступ култури, у складу са чланом 27. Универзалне декларације о људским правима.
17. Помоћ у настајању или консолидацији културних индустрија у земљама у развоју и транзицији и, у ту сврху, сарађивање приликом развијања неопходних инфраструктура и вјештина, подстицање појаве одрживих локалних тржишта и олакшање приступа културним производима ових земаља на глобалном тржишту и међународним дистрибутивним мрежама.
18. Развој културних политика, укључујући оперативне аранжмане подршке и/или одговарајуће регулаторне оквире, израђене у сврху промоције принципа ове Декларације, у складу са међународним обавезама сваке од земаља.
19. Блиско укључивање различитих сектора цивилног друштва у процес израде јавних политика усмјерених ка очувању и промоцији културне разноликости.
20. Признавање и подстицање доприноса који приватни сектор може дати у јачању културне разноликости и, у ту сврху, успостављање форума за дијалог између јавног и приватног сектора.

Државе чланице препоручују генералном директору да циљеве из овог Акционог плана узме у обзир приликом имплементације УНЕСКО програма и да их саопшти институцијама у оквиру система Уједињених нација и другим међувладиним и невладиним организацијама у сврху јачања синергије активности које се проводе у корист културне разноликости.